

HAKSIZ FİİL SONUCU OLUŞAN ZARARDAN BİRDEN ÇOK KİŞİNİN SORUMLU OLDUĞU HALLERDE RÜCÛ TALEBİNİN TÂBİ OLDUĞU ZAMANAŞIMI THE STATUTE OF LIMITATIONS OF THE CLAIM FOR RECOURSE OF THE DEBTOR WHO INDEMNIFIED THE VICTIM WHEN SEVERAL PERSONS ARE LIABLE FOR A DAMAGE CAUSED BY A TORT

Leyla Müjde KURT*

Özet: Haksız fiilden doğan zarardan birden çok kişinin müteselsil olarak sorumlu olduğu durumlarda, zarar gören kişinin zararını tazmin eden borçlunun diğer borçlulara yöneltebileceği rücû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı yürürlükteki Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bu sebeple, rücû talebinin zamanaşımı süresi ve bu sürenin başlangıcı doktrinde ve yargı kararlarında çeşitli tartışmalara konu olmuştur. Ancak kanun koyucu Yeni Borçlar Kanunu'nda rücû zamanaşımına ilişkin özel bir düzenlemeye yer vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Haksız Fiilden Doğan Zarar, Müteselsil Sorumluluk, Rücû Talebi, Zamanaşımı Süresi.

Abstract : In case that several persons are joint liables for a damage caused by a tort, the statute of limitations of the claim for recourse of the liable who has indemnified the injured person against other liables is not regulated in the Code of Obligations which is currently in force. That's why the period and the beginning of the statute of limitations of the claim for recourse have been the subject of discussions on the doctrine and in the judicial decisions. However, in the new Code of Obligations, the law maker has adopted a particular rule on the statute of limitations concerning the claim for recourse.

Keywords: Damage caused by a tort, Joint liability, Claim for recourse, Period of the statute of limitations.

* Dr., Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medenî Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi.

GİRİŞ

Haksız fiil sonucu oluşan zarardan birden çok kişinin sorumluluğu, bu kişilerin zarara ortak kusurları ile sebep olmalarından kaynaklanabileceği gibi, farklı hukukî sebeplerden de kaynaklanabilir. BK m. 50 ve 51’de düzenlenmiş olan haksız fiilden doğan bir zarardan birden çok kişinin sorumluluğu, hukukumuzda kanundan doğan müteselsil borçluluk hallerinden biridir.¹ Haksız fiilden zarar gören kişi, müteselsil sorumlulardan her birinden tazminat borcunun tamamını veya bir kısmını ifa etmelerini talep edebilecektir. Bu durumda, alacaklının başvurduğu ve iç ilişkide payına düşenden daha fazla bir miktar için alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlunun bu fazla miktar için diğer borçlulara rüçû etme hakkı doğacaktır.

Haksız fiilden zarar gören kişinin müteselsil borçlulardan birinden tazminat talep ettiği tarihten, zarar göreni tatmin eden bu borçlunun sorumluluğunu aşan kısım için iç ilişkide diğer müteselsil borçlulara başvurduğu tarihe kadar uzun bir zaman geçmesi sıkça rastlanan bir durumdur.² Bu sebeple, rüçû hakkı sahibi müteselsil borçlunun diğer müteselsil borçlulara hangi süre içinde rüçû etmek zorunda olduğu meselesi, yani rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı önem arz etmektedir.

Alacaklının zararını tazmin eden müteselsil borçlunun iç ilişkide payına düşenden fazla miktarda yaptığı ödemeyi diğer sorumlulardan elde etmekte meşru bir menfaati olduğu gibi, alacaklının başvurmadığı müteselsil sorumluların da süresi belirsiz biçimde rüçû edilme tehlikesi altında kalmamak konusunda korunmaya değer menfaatleri vardır. İşte alacaklının başvurmadığı müteselsil borçluların kendilerine ancak belirli bir süre içinde rüçû edilmesine ilişkin menfaatleri zamanaşımı kurumu ile korunabilmektedir. Zira zamanaşımı, borçlunun bilmediği veya beklemediği ya da ispat vasıtalarına artık sahip olmadığı taleplerden korunmasına ilişkin menfaatine hizmet eden bir kurumdur.³

¹ Gauch, Peter/Schlupe, Walter R., Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Bd. II, 9. Aufl., Zürich 2008, N 3702; Akıntürk, Turgut, Müteselsil Borçluluk, Ankara 1971, s. 124 vd.; Kılıçoğlu, Ahmet M., Türk Borçlar Hukukunda Kanunî Halefiyet, Ankara 1979, s. 70; Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, 10. Bası, İstanbul 2009, s. 1156; Canyürek, Murat, Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003, s. 21.

² Pichonnaz, Pascal, “La prescription de l’action récursoire”, *La pluralité des responsables*, Berne 2009, s. 156.

³ Pichonnaz, Pascal, De l’extinction des obligations, Art. 127-142, Thévenoz, Luc/

Her ne kadar bazı kanunlarda rüçû davalarının tâbi olduğu zamanaşımına ilişkin özel düzenlemelere yer verilmişse de,⁴ halen yürürlükte olan 818 s.lı Borçlar Kanunu, aynı zarardan birden çok kişinin müteselsilen sorumlu olduğu durumlarda rüçû hakkı sahibi borçlunun rüçû talebinin tabî olduğu zamanaşımına ilişkin bir düzenleme içermemektedir. Borçlar Kanunu'nda bu konuda bir düzenlemenin bulunmaması, rüçû talebinin hangi zamanaşımı süresine tâbi olacağı konusunda tartışmaları beraberinde getirmiştir. Rüçû talebinin dayanağının ve tâbi olduğu zamanaşımının belirlenmesindeki güçlük, temelde rüçû davasının aynı kişiye, yani rüçû talebinin yöneltildiği kişiye karşı iki alacağı birleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Bunlardan biri zarar görenin zararını rüçû hakkı sahibi borçludan tazmin etmeseydi rüçû edilen sorumluya karşı yöneltebilecek olduğu alacaktır; diğeri ise zarar görenin zararını tazmin eden borçlunun rüçû ettiği sorumluya karşı sahip olduğu alacaktır.⁵ Öte yandan, alacaklının kendisine başvurduğu ve başvurmadığı müteselsil borçluların menfaatlerinin dengelenmesindeki zorluk ve mevcut düzenlemede tam ve eksik olmak üzere ikili bir teselsül sisteminin varlığı da meselenin karmaşıklığını artırmaktadır.⁶

Werro, Franz (éd.s), Code des Obligations I, Commentaire romand, Genève-Bâle-Munich 2003, Art. 127, N 2; Pichonnaz, Prescription, s. 169; Gauch/Schlupe, N 3280; Oğuzman, Kemal/Öz, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, 8. Bası, İstanbul 2010, s. 465.

⁴ Örneğin KTK m. 109 f. 4'e göre "Motorlu araç kazalarında tazminat yükümlülerinin birbirlerine karşı rüçû hakları, kendi yükümlülüklerini tam olarak yerine getirdikleri ve rüçû edilecek kimseyi öğrendikleri günden başlayarak iki yılda zamanaşımına uğrar." Keza 5510 s.lı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 93. maddesinde de Sosyal Güvenlik Kurumu'nun diğer sorumlulara rüçû hakkının zamanaşımına ilişkin özel bir düzenleme bulunmaktadır. Bu kanunun 93. maddesinin 3. fıkrasına göre, "Bu Kanuna dayanılarak Kurumca açılacak tazminat ve rüçû davaları, on yıllık zamanaşımına tâbidir. Zamanaşımı tarihi; rüçû konusu gelir ve aylıklar bakımından Kurum onay tarihinden, masraf ve ödemeler için ise masraf veya ödeme tarihinden itibaren başlar."

⁵ Deschenaux, Henri/Tercier, Pierre, La responsabilité civile, 2. éd., Berne 1982, s. 292; Werro, Franz, La responsabilité civile, Berne 2005, N 1575; Widmer, Pierre/Wessner, Pierre, Avant-projet de révision et d'unification du droit de la responsabilité civile, Rapport explicatif, Berne 2000, s. 225; Wessner, Pierre, "La prescription des actions réparatoires et récursoires au regard de la révision totale du droit de la responsabilité", Koller, Alfred (éd.), Haftpflicht- und Versicherungsrechtstagung 1997, St. Gallen 1997, s. 154.

⁶ Wessner, Pierre, "La prescription de l'action récursoire en cas de solidarité imparfaite: quelques mots sur un arrêt de portée considérable", Zen-Ruffinen, Piermarco (éd.), Le temps et le droit: recueil de travaux offerts à la Journée de la Société suisse des juristes 2008, Bâle 2008, s. 310.

6098 s.lı YBK’nda aynı zarardan birden çok kişinin sorumlu olduğu durumlarda alacaklıya iç ilişkide payına düşenden fazla miktarda ödeme yapan müteselsil borçlunun diğer borçlulara karşı sahip olduğu rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı özel olarak düzenlenmiştir.⁷ YBK m. 73 hükmüyle gerek rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı süresine, gerekse de bu sürenin başlangıcına açıklık getirilmiştir.

Çalışmamızın konusunu, haksız fiil sonucu oluşan zarardan birden çok kişinin sorumlu olduğu hallerde alacaklının zararını tazmin eden borçlunun rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı oluşturmaktadır. Çalışmamızın birinci bölümünde meseleyi halen yürürlükte olan 818 s.lı Borçlar Kanunu kapsamında inceleyeceğiz. Tam teselsül-eksik teselsül ayrımı çerçevesinde alacaklının zararını tazmin eden borçlunun diğer sorumlulara rüçû hakkını, rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı süresini ve bu sürenin başlangıcını ele alacağız. Çalışmamızın ikinci bölümde ise, 6098 s.lı Yeni Borçlar Kanunu’nun konu ile ilgili getirdiği özel düzenlemeyi ele alacağız.

I. 818 SAYILI BORÇLAR KANUNU ÇERÇEVESİNDE DURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

A. EKSİK TESELSÜL-TAM TESELSÜL AYRIMI

Halen yürürlükte olan 818 s.lı Borçlar Kanunu’nda aynı zarardan dolayı birden çok kişinin ortak kusurları sebebiyle sorumluluğu ile farklı hukukî sebeplerden ötürü sorumluluğu ayrı hükümlerde düzenlenmiştir. Birden çok kişinin aynı zarara ortak kusurlarıyla sebep olmaları BK m. 50’de düzenlenmiştir. BK m. 50 f. 1’e göre, “Birden ziyade kimseler birlikte bir zarar ika ettikleri⁸ takdirde (...) müteselsilen mesul olur-

⁷ 2008 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne sunulan Borçlar Kanunu Tasarısı, 11.1.2011 tarihinde Meclis Genel Kurulu’nda kabul edilerek Kanun haline gelmiştir. 6098 sayılı Yeni Borçlar Kanunu 1.7.2012 tarihinde yürürlüğe girecektir (YBK m. 648). 6098 s.lı Yeni Borçlar Kanunu’nun tam metni için bkz. 4.2.2011 tarihli, 27836 s.lı Resmî Gazete.

⁸ Birden çok kişinin birlikte bir zarar ika etmesinden kasıt, bu kişilerin ortak kusurlarıyla bir zarara sebep olmuş olmalarıdır. Werro, Responsabilité, N 1522; Deschenaux/Tercier, s. 280; Tandoğan, Halûk, Türk Mes’uliyet Hukuku, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2010, s. 185 vd.; Oğuzman/Öz, s. 705; Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Yayınevi, 11. Bası, Ankara 2009, s. 331; Nomer, Halûk N., Haksız Fiil Sorumluluğunda Maddî Tazminatın Belirlenmesi, İstanbul 1996, s. 169.

lar". Buna göre, birden çok kişi bir zarara birlikte sebep olduklarında,⁹ aralarında BK m. 141 vd. anlamında bir müteselsil borçluluk söz konusu olmaktadır. Buradaki müteselsil sorumluluk, "tam teselsül" olarak adlandırılmaktadır.¹⁰ Birden çok kişinin aynı zarardan dolayı farklı hukukî sebeplerle sorumluluğu ise, BK m. 51'de düzenlenmiştir. BK m. 51 f. 1'de, "*Müteaddit kimseler muhtelif sebeplere (haksız muamele, akit, kanun) binaen mesul oldukları takdirde haklarında, birlikte bir zarar vukuuna sebebiyet veren kimseler hakkındaki hükümlere göre muamele olunur.*" denilerek, BK m. 50 f. 1'e yollama yapılmıştır. Böylece, birden çok kişinin aynı zarardan farklı sebeplerle sorumlu olması durumunda da, bu kişilerin sorumluluğu müteselsil sorumluluk olmaktadır.¹¹ Aynı zarardan birden çok kişinin farklı hukukî sebeplerle sorumlu olması halindeki müteselsil sorumluluk, "eksik teselsül" olarak adlandırılmaktadır.¹²

B. HAKSIZ FİİLDEN ZARAR GÖREN ALACAKLIYI TATMİN EDEN MÜTESELSİL BORÇLUNUN RÜCÛ HAKKI

1. Tam Teselsülde Rücû Talebi

BK m. 50 f. 1'de birden fazla kişinin ortak kusurlarıyla bir zarara sebep olmaları halinde bu zarardan müteselsil olarak sorumlu olacakları ifade edilmiştir. Buna göre, haksız fiilden zarar gören alacaklı, müteselsil sorumluların tamamından veya bir bölümünden zararın tamamını veya bir bölümünü talep edebilecektir (BK m. 142 f. 1).¹³ BK

⁹ Birden çok kişinin bir zarara sebep olması bunların zarar veren fiili birlikte tasarımları veya zarar veren fiili birlikte gerçekleştirmeleri ya da zarar verme konusunda ortak bir irade taşımakla birlikte farklı davranışlarda bulunarak zarara sebep olmaları gibi değişik biçimlerde gerçekleşebilir. Brehm Roland, OR-Art. 41-61: Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Berner Kommentar, 3. Aufl., 2006, Art. 50, N 4; Pichonnaz, Prescription, s. 157.

¹⁰ Gauch/Schlupe, N 3750; Deschenaux/Tercier, s. 279; Tandoğan, s. 374; Gürsoy, K. Tahir, "Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Dolayı Sorumluluğu", AÜHFD 1973, S. 1-4, C. XXX, s. 59; Oğuzman/Öz, s. 705; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 335; Tekinay, Selâhattin S./Akman, Sermet/Burcuoğlu, Halûk/Altıp, Atillâ, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, 7. Bası, İstanbul 1993, s. 697.

¹¹ Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 335; Eren, Borçlar Genel, s. 1156; Karslı, Abdurrahim, Usul Hukuku Açısından Rücû Davaları, İstanbul 1994, s. 178.

¹² Gauch/Schlupe, N 3750; Deschenaux/Tercier, s. 278 vd.; Gürsoy, s. 68; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 335; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 697.

¹³ Gauch/Schlupe, N 3708; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 333; Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 285; Nomer, s. 170.

m. 146 f. 1'e göre, her müteselsil borçlu, aksine anlaşma bulunmadıkça veya borcun niteliğinden aksi anlaşılmadıkça, iç ilişkide borçtan eşit miktarda pay üstlenmiş kabul edilir ve payına düşenden fazla ödemede bulunan müteselsil borçlu, bu fazlalık oranında diğer müteselsil borçlulara *rücû edebilir*. Rücû hakkı, alacaklının hakkından bağımsız, alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlunun şahsında doğan yeni bir haktır.¹⁴ BK m. 50 f. 1 rücû ilişkisi ile ilgili özel bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, birden çok kişi bir zarara birlikte sebep olmuşlarsa, bu müteselsil sorumlulardan birinin diğerine rücû edip edemeyeceğini, edebilecekse hangi oranda rücû edebileceğini hâkim tâyin edecektir. (BK m. 50 f. 1 c. 2).

BK m. 147 f. 1'e göre, *rücû hakkına sahip olan* müteselsil borçlulardan her biri, alacaklıya ödediği miktar oranında alacaklının haklarına *halef olacaktır*.¹⁵ Kanun koyucu rücû hakkı sahibini daha fazla korumak istediği durumlarda, onu alacaklının haklarına halef yapmakta, böylece onun rücû hakkını kuvvetlendirmiş olmaktadır. Rücû hakkı sahibi halefiyet sayesinde alacağa bağlı hakların özellikle rehin, kefalet gibi teminatların kendisine intikal etmesi ve ispat araçlarının alacaklı tarafından kendisine teslim edilmesi gibi imkânlardan yararlanabilmektedir.¹⁶ İşte BK m. 50'de düzenlenen ve halefiyetle kuvvetlendirilmiş olan rücû hakkı için de durum budur.¹⁷

¹⁴ BK-Brehm, Art. 50, N 56, 62; Rey, Heinz, Ausservertragliches Haftpflichtrecht, 3. Aufl., Zürich-Basel-Genf 2003, N 1494; Werro, Franz, Des obligations résultant d'actes illicites, Art. 41-61, Thévenoz, Luc/Werro, Franz (éd.s), Code des Obligations I, Commentaire romand, Genève-Bâle-Munich 2003, Art.50, N 10; Werro, Responsabilité, N 1576; Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 15. Yarg. 4. HD., 9.2.1990 T., 12049 E., 1110 K.: "(...) rücû hakkı hak sahibi olan kişinin şahsında doğan yeni bir haktır. Yani burada alacaklıyı tatmin eden kişi, alacaklının hakkından bağımsız, kendi şahsında doğan yeni bir hak elde etmektedir." (Uygur, Cilt 2, 2511).

¹⁵ BK m. 147 f. 1'de ifade edilen halefiyetin ön koşulu, BK m. 146 f. 1 anlamında bir rücû hakkının varlığıdır. Bugnon, Hubert, L'action récursoire en matière de concours de responsabilité, Fribourg 1982, s. 77; Corboz, Bernard, La distinction entre solidarité parfaite et solidarité imparfaite, Genève 1974, s. 70; CR-Werro, Intro Art. 50-51, N 12; Werro, Responsabilité, N 1563; Pichonnaz, Prescription, s. 16; Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 74.

¹⁶ Corboz, s. 67; CR-Werro, Intro. Art. 50-51, N 12; Werro, Responsabilité, N 1563; Pichonnaz, Prescription, s. 158; Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 15; Canyürek, s. 132. Halefiyetin sonuçları hakkında bkz. Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 93 vd; Kılıçoğlu, Ahmet M., "Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücû", AÜHFD 1974, S. 1-2, C. XXXI, s. 398; Oğuzman/Öz, s. 865-866.

¹⁷ Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 15, 71.

2. Eksik Teselsülde Rücû Talebi

BK m. 51 f. 1'de BK m. 50 f. 1 hükmüne yapılan yollama sebebiyle, birden fazla kişinin aynı zarardan dolayı farklı hukukî sebeplerden ötürü sorumlu olmaları halinde de müteselsil sorumluluk söz konusudur. Böylece haksız fiilden zarar gören kişi, eksik teselsül halinde de, müteselsil sorumluların tümünden veya herhangi birinden zararının tamamının veya bir kısmının tazminini talep edebilecektir (BK m. 142 f. 1).¹⁸ BK m. 51 f. 2 hükmü, eksik teselsülde zararı tazmin eden sorumlunun diğer sorumlulara rücû sırasına ilişkin özel bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, zararı kanundan dolayı sorumlu kişi tazmin etmişse, sözleşmeden ve haksız fiilden dolayı sorumlu olan kişilere, sözleşmeden dolayı sorumlu olan kişi tazmin etmişse, haksız fiilden sorumlu olan kişiye rücû edebilecektir.¹⁹

Eksik teselsülde, tam teselsülden farklı olarak, alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlunun alacaklının haklarına *halefiyetten* (BK m. 147 f. 1) *yararlanamayacağı* yargı içtihatlarında²⁰ ve doktrinde²¹ genel olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık, başka bir görüşe²² göre, alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, eksik teselsül halinde de, rücû hakkı oranında alacaklının haklarına halef olur.

¹⁸ Yarg. 11. HD., 29.5.2006 T., 2005/6194 E., 2006/6411 K.: “Davalılar, muhtelif sebeplerle davacılara karşı Borçlar Kanununun 51. madde hükümleri gereğince eksik teselsül hükümlerine göre müteselsilen sorumludurlar. Davacılar, tam teselsülde olduğu gibi, bütün zararın tazminini müteselsil borçlulardan tümünden isteyebilecekleri gibi birisinden de isteyebilir.” (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

¹⁹ Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 335; Kılıçoğlu, Rücû, s. 397. Yarg. 4. HD., 2.3.2000 T., 1646 E., 1941 K.: “BK.nun 50. maddesi hükmü, rücû hakkını kusur oranına, 51. maddesi ise belli bir sıralamaya dayandırmaktadır. Haksız fiil faili ödemede bulunmuşsa kimseye rücû edemezken, yasadán dolayı sorumlu kişi sözleşme nedeniyle sorumlu kişiye ve haksız fiil failine rücû edebilir.” (Uygur, Cilt 3, s. 2572).

²⁰ Yarg. HGK. 3.2.1999 T., 1999/9-42 E., 1999/51 K.: “ (...) taraflar arasında açıklanan gerektirici nedenlere ve özellikle taraflar arasındaki teselsül ilişkisinin Borçlar Yasası'nın 50. maddesindeki dayanışmalı teselsül değil, anılan yasanın 51. maddesindeki eksik teselsül olmasına, böylece eksik teselsüle dayanan hukukî ilişkide halefiyet kuralının uygulanmasının mümkün görülmemesine göre Hukuk Genel Kurulu'nca benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulma gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” (Uygur, Cilt 3, 2573). İsviçre Federal Mahkemesi'nin içtihatları da bu yöndedir. Örneğin BGE 130 III 362; BGE 115 II 42 = JdT 1989 I 531.

²¹ Gauch/Schlupe, N 3754; Deschenaux/Tercier, s. 280; Werro, Responsabilité, N 1624; Pichonnaz, Prescription, s.166; Probst, Thomas, “La solidarité imparfaite”, *La pluralité des responsables*, Berne 2009, s. 66; Gürsoy, s. 66; Tandoğan, s. 384.

²² Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 70-71.

C. RÜCÛ TALEBİNİN TÂBİ OLDUĞU ZAMANAŞIMI

1. Tam Teselsülde

Ortak kusurları ile bir zarara sebep olan sorumlulardan, alacaklının zararını tazmin eden müteselsil borçlunun, iç ilişkide payına düşen miktardan fazla yaptığı ödeme bakımından diğer müteselsil borçlulara yöneltebileceği rücû talebinin zamanaşımı süresi ve zamanaşımının başlangıç tarihi 818 s.lı Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiştir. Bu konuda doktrinde ve yargı içtihatlarında farklı görüşler ileri sürülmektedir.

a. Rücû Talebinin Tâbi Olduğu Zamanaşımı Süresi

Tam teselsülde alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, alacaklının haklarına halef olmaktadır (BK m. 147 f. 1). Bir görüşe²³ göre, halefiyete dayalı rücû talebi (BK m. 147 f.1) bakımından uygulanacak zamanaşımı süresi, zarar gören alacaklının takip ettiği müteselsil borçludan talep ettiği tazminat alacağının, yani asıl alacağın tâbi olduğu zamanaşımı süresi kadardır. Buna göre, konumuz bakımından alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlunun sorumluluğu haksız fiille (BK m. 41) dayandığından, onun rücû alacağının zamanaşımı süresi de haksız fiillere ilişkin zamanaşımı süresini düzenleyen BK m. 60'a kıyasen belirlenecektir. Yargıtay da bu görüştedir.²⁴

İsviçre hukukunda bazı yazarlara²⁵ göre, tam teselsülde müteselsil borçlunun rücû alacağı iki hukukî temele dayandırılabilir. Burada halefiyete dayalı rücû talebinin (İBK m. 149 f. 1 (BK m. 147 f.1)) yanında, İBK m. 50 f. 2'de (BK m. 50 f. 1 c. 2) dayanağını bulan bağımsız bir rücû

²³ Otfinger, Karl/Stark, Emil W., Schweizerisches Haftpflichtrecht - Band II/1, 4. Aufl., Zürich 1987, N 389; Rey, N 1713; CR-Werro, Art.50, N 10; Werro, Responsabilité, N 1576; Pichonnaz, Prescription, s. 161; Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 135; Oğuzman/Öz, s. 709; Karacabey, Ö.Faruk, "Haksız Fiillerde Zamanaşımı (BK m. 60)", *Yagıtay Dergisi*, Ankara 1978, C. 4, S. 4, s. 490.

²⁴ Yarg.11. HD., 19.2.1980 T., 1980/871 E., 1980/821 K.: "Olayda davacı ile davalı arasında bir sözleşme ilişkisi mevcut değildir. Davacı ve davalı, yukarıda anılan Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin kararından anlaşılacağı üzere birlikte zarar veren iki haksız fiil faili durumunda olan kuruluşlardır ve birbirlerine rücû hususu BK. 50. maddesi ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu durumda olayda haksız fiil zamanaşımının uygulanması gerekmektedir ki o bir senedir (H. Tandoğan age s. 392) ve ödeme tarihinden başlayacaktır." (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

²⁵ BK-Brehm, Art. 50, N 56, 62; Rey, N 1494; CR-Werro, Art.50, N 10; Werro, Responsabilité, N 1576.

talebi (*selbständiges Regressrecht*) de söz konusudur.²⁶ Alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, bu iki paralel talepten birine başvurabilir. Halefiyete dayalı rüçü talebi, zarar görenin zararı tazmin eden borçluya karşı sahip olduğu alacağın zamanaşımı süresine tâbidir.²⁷ Buna karşılık, müteselsil borçlu bağımsız bir talep olan İBK m. 50 f. 2'ye (BK m. 50 f. 1 c. 2) dayalı rüçü hakkını kullanırsa, bu rüçü talebi bakımından sebepsiz zenginleşme taleplerinin tâbi olduğu zamanaşımı süresinin (İBK m. 67 (BK m. 66)) kıyasen uygulanması gerekir.²⁸

Diğer bir görüşe²⁹ göre ise, alacaklıyı tatmin eden borçlunun rüçü alacağı bakımından kanunda herhangi bir zamanaşımı süresi öngörülmediğine göre, burada BK m. 125'te düzenlenen genel zamanaşımı süresi uygulanmalıdır.

Kanaatimizce, tam teselsül halinde alacaklının zararını tazmin eden borçlu alacaklının haklarına halef olduğuna göre, rüçü talebinin zamanaşımı konusunda özel bir düzenleme de bulunmadığından, borçlunun halef olduğu asıl alacağın zamanaşımı süresi rüçü talebi bakımından da esas alınmalıdır. Bu itibarla, esas alacak haksız fiil alacağı olduğuna göre, haksız fiillere ilişkin bir ve on yıllık zamanaşımı sürelerinin (BK m. 60 f. 1) rüçü alacağı bakımından da kabulü en uygun çözümdür.

b. Zamanaşımının Başlangıcı

Tam teselsülde, alacaklıyı tatmin eden borçlunun rüçü talebinin tâbi olduğu zamanaşımının ne zamana işlemeye başlayacağı da tartış-

²⁶ Tam teselsülde rüçü talebinin dayanağı konusunda ikili bir ayırım yapan bu görüş hakkındaki eleştiriler için bkz. Pichonnaz, Prescription, s. 161. Pichonnaz'ya göre, ister rüçü talebinin halefiyete dayandığı, ister bağımsız bir talep olduğu kabul edilsin, her iki durumda da rüçü talebinin tutarı aynı olduğu gibi, amacı da iç ilişkide paylaşımı sağlamaktır. O halde, tutarı ve amacı hangi temele dayanırsa dayansın zorunlu olarak aynı olan bir rüçü alacağı için iki zamanaşımı süresinin bulunmasını anlamak güçtür. İsviçre Federal Mahkemesi de rüçü talebinin dayanağı bakımından ikili bir ayırım yapmamaktadır. İsviçre Federal Mahkemesi'ne göre, iç ilişkide payına düşenden fazla ifade bulunan müteselsil borçlunun rüçü talebinin tek dayanağı İBK m. 149 f. 1'deki (BK m. 147 f. 1) halefiyettir. Örneğin bkz. BGE 130 III 362 = SJ 2004 I 304; BGE 127 III 257 = JdT 2002 I 249.

²⁷ Rey, N 1713; CR-Werro, Art.50, N 11; Werro, Responsabilité, N 1577.

²⁸ BK-Brehm, Art. 50, N 64; Rey, N 1493.

²⁹ Gautschi, Alain, Solidarschuld und Ausgleich, Zürich 2009, N 269, 272; Bugnon, s. 140 dn. 78'de zikredilen yazarlar; Gürkanlar, Metin, Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu (BK m. 50), Ankara 1982, s. 127.

malıdır. Bir görüşe³⁰ göre, alacaklıya ödeme yapan müteselsil borçlu halefiyet sebebiyle alacaklının yerine geçtiğinden, alacaklının tazminat talebinin işlemeye başladığı tarihte, müteselsil borçlunun rüçü talebi için de zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Böylece müteselsil borçlu, rüçü alacağı bakımından, alacaklının talebinin tâbi olduğu zamanaşımı süresinin kalanından yararlanabilecektir. Bu görüş, zamanaşımının işlemeye başladığı anı asıl alacak olan zarar görenin haksız fiil alacağının muaccel olduğu an olarak kabul etmekte, bu sebeple müteselsil borçlu alacaklıyı tazmin ettiği anda onun rüçü alacağının zamanaşımına uğramış olma tehlikesi doğmaktadır. Ancak bu görüşe göre, söz konusu sıkıntı, zamanaşımının müteselsil borçlulardan birine karşı kesildiği takdirde, diğer borçlulara karşı da kesilmiş sayılacağına ilişkin İBK m. 136 f. 1(BK m. 134 f. 1) hükmüne başvurularak giderilebilecektir.³¹

Bir başka görüşe³² göre, rüçü alacağı için zamanaşımı rüçü hakkı sahibinin alacaklının zararını tazmin ettiği tarih olan ödeme tarihinden itibaren işlemeye başlar. Bu sonuca farklı gerekçelerden hareketle ulaşılmaktadır. Bir görüşe³³ göre, rüçü talebinin zamanaşımının borçlunun alacaklıya yaptığı ödeme tarihinden itibaren işlemeye başlamasının temelinde, zamanaşımının alacağın muaccel olması ile işlemeye başlayacağını öngören İBK m. 130 f. 1 (BK m. 128) hükmü vardır. Bir diğer görüşe³⁴ göre, halefiyetin, temelinde bir rüçü hakkının varlığını gerektirdiği BK m. 50'de düzenlenen tam teselsül gibi durumlarda, rüçü hakkı sahibi lehine, alacaklının hakkından bağımsız olan yeni bir hak meydana gelmektedir. Halefiyetin temelinde bir rüçü hakkının bulunduğu durumlarda, halefiyet rüçü hakkının bir fer'i olduğundan,

³⁰ Pichonnaz, Prescription, s. 161; Bugnon, s. 139 dn. 74'de zikredilen yazarlar. İsviçre Federal Mahkemesi'nin eski içtihadı bu yönde idi. Örneğin bkz. BGE 55 II 118 = JdT 1929 I 450.

³¹ Pichonnaz, Prescription, s. 161-162.

³² Oftinger/Stark, Band II, N 389; Von Tuhr/Escher, Allgemeiner Teil des Schweizerisches Obligationenrecht, Bd. II, Zürich 1974, s. 314 dn. 128; Deschenaux/Tercier, s. 292; Gautschi, N 273; Gürsoy, s. 79; Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 137; Oğuzman/Öz, s. 866. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir. Yarg.11. HD., 19.2.1980 T., 1980/871 E., 1980/821 K.: "(...) rüçü hangi hukuki ilişki veya yasal nedenle doğmuş olursa olsun rüçü zamanaşımı rüçüa neden olan ödemenin yapıldığı andan itibaren işlemeye başlar." (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

³³ Oftinger/Stark, Band II, N 389; Von Tuhr/Escher, s. 314 dn. 128; Gautschi, N 273.

³⁴ Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 15-16, 137.

halefin rücu alacağı için de rücu alacağının doğduğu ve muaccel olduğu an olan ödeme tarihinden itibaren yeni bir zamanaşımı süresi işlemeye başlamalıdır.³⁵ Aynı sonuca borçlulardan birinin alacaklıyı tatmin etmesinin borcun ikrarı niteliğinde olmasından ve borçlunun ikrarının zamanaşımını kesmesinden (BK m. 133 b. 1) hareketle de ulaşılmaktadır.³⁶ Zira tam teselsülde borçlulardan birine karşı kesilen zamanaşımı diğerlerine karşı da kesilmiş olacaktır (BK m. 134 f. 1). Böylece, alacaklıya ödeme yapan müteselsil borçlu, diğer borçlulara başvururken, onun halefiyet yoluyla elde ettiği alacağa ilişkin zamanaşımı süresi ödeme anından itibaren tekrar işlemeye başlayacaktır.

Alacaklıyı tatmin eden borçlunun rücu talebini biri halefiyete dayalı, diğeri İBK m. 50 f. 2 (BK m. 50 f. 1 c. 2) hükmüne dayalı iki hukukî temele dayandıran görüş kabul edildiği takdirde, rücu talebinin zamanaşımı rücu hakkı sahibinin rücu hakkını hangi hükme dayanarak kullandığına göre değişecektir. Alacaklıyı tatmin eden müteselsil borçlu, halefiyete dayalı olarak rücu talebinde bulunursa (İBK m. 149 f. 1 (BK m. 147 f.1)), alacaklının yerine geçeceğinden, alacaklının tazminat talebinin tâbi olduğu zamanaşımı süresi işlemeye başladığı anda rücu talebinin zamanaşımı süresinin de işlemeye başlamış olduğu kabul edilecektir.³⁷ Böylece rücu hakkı sahibi ancak alacaklının sahip olduğu tazminat talebinin zamanaşımı süresinin kalanından yararlanabilecektir. Buna karşılık, alacaklıyı tatmin eden borçlu rücu hakkını İBK m. 50 f. 2'ye (BK m. 50 f. 1 c. 2) dayandırırorsa, zamanaşımı süresi müteselsil borçlunun alacaklının zararını tazmin ettiği anda işlemeye başlayacaktır.³⁸ Buna göre, halefiyete dayalı rücu talebi zamanaşımına uğramış olsa dahi, bağımsız rücu talebinin zamanaşımı süresi henüz dolmamış olabilecek, rücu alacaklısı halefiyetten mahrum kalsa dahi, halen rücu hakkı devam edebilecektir.³⁹

Kanaatimizce burada zamanaşımının alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlayacağını kabul eden BK m. 128 hükmü göz önünde tutulmalıdır. Rücu hakkı sahibi müteselsil borçlunun rücu alacağı, onun ala-

³⁵ Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 136, 137.

³⁶ Kılıçoğlu, Halefiyet, s. 137; Oğuzman/Öz, s. 866.

³⁷ BK-Brehm, Art. 50, N 63; Rey, N 1713; CR-Werro, Art.50, N 11; Werro, Responsabilité, N 1577.

³⁸ BK-Brehm, Art. 50, N 63; CR-Werro, Art.50, N 12; Werro, Responsabilité, N 1578.

³⁹ Corboz, s. 71; CR-Werro, Art.50, N 13; Werro, Responsabilité, N 1579.

cağının zararını fiilen tazmin ettiği tarihte doğduğuna ve bu anda muaccel olduğuna (BK m. 74) göre, rüçû alacağının zamanaşımı da onun alacaklıya tazminatı ödediği tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır.

2. Eksik Teselsülde

a. Rüçû Talebinin Tâbi Olduğu Zamanaşımı Süresi

Yargı içtihatlarında ve doktrinde genel olarak eksik teselsüldeki rüçû talebinin halefiyetle güçlendirilmiş olmadığının kabul edildiğine yukarıda değinmiştik. Buna göre, eksik teselsülde, rüçû hakkı sahibinin rüçû talebi asıl alacaktan bağımsız, BK m. 51 (İBK m. 51) hükmüne dayalı bir talep hakkıdır.⁴⁰

Eksik teselsülde zararı tazmin eden sorumlunun diğer sorumlulara rüçû talebinin hukukî temeli ve buna bağlı olarak hangi zamanaşımı süresine tâbi olacağı tartışmalıdır. Bir görüşe⁴¹ göre, burada vekâletsiz iş görme söz konusu olduğundan, vekâletsiz iş görme durumunda uygulanan İBK m. 67'deki (BK m. 66) bir ve on yıllık sebepsiz zenginleşme zamanaşımı süreleri kıyasen uygulanmalıdır. Bir başka görüşe⁴² göre ise, eksik teselsülde rüçû davası, rüçû talebinde bulunulan kişinin, zarar görene karşı sorumluluğunun zamanaşımı süresine tâbi olmalıdır. Buna göre, kendisine rüçû edilen kişi haksız fiil sebebiyle sorumlu ise, ona karşı yöneltilecek rüçû talebinin zamanaşımı süresi BK m. 60'a, sözleşme sebebiyle sorumlu ise BK m. 125'e göre belirlenir.

Eksik teselsülde rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı yargı içtihatlarında da tartışmaya konu olmuştur. İsviçre Federal Mahkemesi, eksik teselsülde rüçû davasını bir ve on yıllık zamanaşımı sürelerine tâbi tutmaktadır. Federal Mahkeme, burada bir yıllık kısa zamanaşımı süresini uygularken, bu sürenin hukukî temelini açıkça ortaya koymamaktadır.⁴³ Bununla birlikte, eksik teselsülde rüçû davası bakımından

⁴⁰ BK-Brehm, Art. 51, N 143; Werro, Responsabilité, N 1629; Pichonnaz, Prescription, s. 166.

⁴¹ BK-Brehm, Art. 51, N 143; Bugnon, s. 144-145; Deschenaux/Tercier, s. 292; Werro, Responsabilité, N 1629.

⁴² Tandoğan, s. 392; Gürsoy, s. 79; Oğuzman/Öz, s. 713.

⁴³ Örneğin BGE 115 II 42 = JdT 1989 I 531. Ancak Pichonnaz'ın haklı olarak ifade ettiği gibi, İsviçre Federal Mahkemesi'nin, eksik teselsülde bir yıllık zamanaşımı süresini uygularken, rüçû talebinin temelinde bir vekâletsiz iş görme niteliği gördüğüne ilişkin bazı emareler vardır. Örneğin Federal Mahkeme 16.9.2006

on yıllık uzun zamanaşımı süresinin İBK m. 60 (BK m. 60) hükmüne kıyasen uygulanacağını ifade etmektedir.⁴⁴ Yargıtay'a göre ise, BK m. 51'den doğan bu bağımsız rüçü talebi için Kanun'da bir zamanaşımı süresi öngörülmediğine göre, bu talep genel zamanaşımı süresi olan BK m. 125'te düzenlenen on yıllık zamanaşımına tâbidir.⁴⁵

Kanaatimizce, eksik teselsülde rüçü alacağının halefiyetle kuvvetlendirilmediği kabul edildiği takdirde, artık alacaklının diğer sorumlulara karşı sahip olduğu talep haklarının niteliğinin ve bu taleplerin tâbi olduğu zamanaşımı sürelerinin zarar görenin zararını tazmin eden borçlunun rüçü hakkına etkisinin olmaması gerekir. Öte yandan, rüçü zamanaşımı hakkında Borçlar Kanunu'nda özel bir düzenleme de bulunmadığına göre, Borçlar Kanunu'nda başka türlü bir düzenleme bulunmadığı takdirde her alacağın on yılda zamanaşımına uğrayacağını ifade eden BK m. 125 hükmü gereği, burada rüçü alacağının zamanaşımı süresi on yıl olmalıdır.

tarihli bir kararında "(...) ilgili, bu borcu bir vekâletsiz iş gören gibi sona erdiren müteselsil borçlu aleyhine zenginleşmiş bulunmaktadır." ifadelerine yer vermiştir. Bu kararda Federal Mahkeme bir yıllık zaman aşımı süresinin İBK m. 60'da (BK m. 60) düzenlenen süre mi, yoksa İBK m. 67'de (BK m. 66) düzenlenen süre mi olduğunu değinmemiştir. Karar için bkz. BGE 133 III 6 E. 5.3.5 = SJ 2007 I 281-309. Bu karar hakkında bkz. Pichonnaz, Prescription, s. 166 ve oradaki dn. 41; Pichonnaz, Pascal/Werro, Franz, "La prescription de l'action récursoire en cas de solidarité imparfaite, Commentaire de l'ATF 133 III 6", BR 2007, s. 49.

⁴⁴ Örneğin BGE 115 II 42 E. 2 = JdT 1989 I 538; BGE 133 III 6 = SJ 2007 I 301-302.
⁴⁵ Yarg. HGK. 28.11.1979 T., 15-560/1401: "Davacının bu davada rüçü isteği halefiyete dayanan bir rüçü talebi değildir. (...) Bu itibarla davalılar ile zarar gören arasındaki esas ilişkiye uygulanan zamanaşımı süresinin bu davada uygulanması kabul edilemez. Davacının davalılara rüçü isteğinin dayanağı Borçlar Kanununun 51. maddesi gereğince zarardan müteselsilen sorumlu bir borçlu sıfatıyla muhtelif sebeplerin içtimai halindeki rüçü kuralıdır. Davacının rüçü hakkı Borçlar Kanununun 51. maddesinden doğduğundan ve kanuna dayanan bu talep hakkı için özel herhangi bir zamanaşımı süresi belli edilmediğinden davada uygulanması gerekli zamanaşımı süresi Borçlar Kanununun 125. maddesi gereği 10 yıldır." (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası). Bu kararla ilgili olarak bkz. Eren, Fikret, "Haftung mehrerer Schädiger für den gleichen Schaden", Die Verantwortlichkeit im Recht, Band II, Türkisch-schweizerische Juristenwoche 1980 in Zürich und Bern, Zürich 1981, s. 430. Yarg. 4. HD., 13.2.2006 T., 2005/1282 E., 2006/1010 K.: "BK'nun 51. maddesi hükmü uyarınca ve zincirleme (müteselsil) olarak sorumlu tutulmuşlardır. Aralarındaki ilişki, eksik teselsülden doğmaktadır. Bu bakımdan, davacının isteminin dayanağı zarar görene yaptığı ödeme nedeniyle, onun haklarına halef olmasından kaynaklanmamaktadır. Şu durumda, zarar gören ile asıl davada sorumlu tutulan arasındaki ilişkiye uygulanan zamanaşımı süresi eldeki rüçü davası yönünden uygulanamaz. Davacının rüçü hakkı, BK'nun 51. maddesinden doğduğuna ve yasaya dayanan bu hak için özel herhangi bir zamanaşımı süresi de belli edilmediğine göre uygulanması gerekli zamanaşımı süresi BK'nun 125. maddesi gereğince 10 yıldır." (Kazancı Bilişim-İçtihat Bilgi Bankası).

b. Zamanaşımın Başlangıcı

Bir görüşe⁴⁶ göre, her ne kadar eksik teselsülde rüçû alacağı müteselsil borçlunun alacaklının zararını tazmin ettiği anda doğacak olsa da, rüçû alacağı için bir yıllık kısa zamanaşımı süresi, alacaklıya ifada bulunan müteselsil borçlunun rüçû hakkını öğrendiği tarihte işlemeye başlayacaktır. Rüçû alacağının doğduğu an ile rüçû alacağının tâbi olduğu zamanaşımı süresinin başladığı tarihi ayırtıran bu görüş, doktrinde haklı bazı eleştirilere maruz kalmıştır. Şöyle ki bu görüş kabul edildiği takdirde, borçlu alacaklıyı tazmin etmeden önceki bir tarihte diğer borçlulara rüçû etme hakkının bulunduğunu öğrendiyse, onun rüçû alacağı daha doğmadan zamanaşımına uğrayabilecektir.⁴⁷

Buna karşılık bizim de katıldığımız bir başka görüşe⁴⁸ göre, rüçû alacağı bakımından zamanaşımı süresi, müteselsil borçlunun alacaklının zararını tazmin ettiği anda, yani alacaklıya ödemenin yapıldığı anda işlemeye başlar. Zira BK m. 128'e (İBK m. 130 f. 1) göre, zamanaşımı "*alacağın muaccel olduğu zamandan başlar.*" O halde rüçû alacağının zamanaşımına uğrayabilmesi için bu hakkın doğmuş olması gerekir. Rüçû alacağı alacaklı müteselsil borçlulardan biri tarafından tatmin edildiğinde doğacağından⁴⁹, zamanaşımı da bu andan itibaren işleyemeye başlayacaktır. Yargıtay'ın görüşü de bu yöndedir.⁵⁰

⁴⁶ Bugnon, s. 144-145. İsviçre Federal Mahkemesi önceleri bu görüşte idi. Örneğin bkz. BGE 127 III 257 = SJ 2002 I 113; BGE 115 II 42 E. 2 = JdT 1989 I 538.

⁴⁷ BK-Brehm, Art. 51, N 141; Romy, Isabelle, Des obligations solidaires, Art 143-150, Thévenoz, Luc/Werro, Franz (éd.s), Code des Obligations I, Commentaire romand, Genève-Bâle-Munich 2003, Art. 148, N 14; CR-Werro, Art. 51, N 35; Pichonnaz, Prescription, s.168. İsviçre Federal Mahkemesi nispeten yeni tarihli bir kararında bu görüşe yöneltilen eleştiriyi haklı bulmuştur. BGE 133 III 6 E. 5.2.1 = SJ 2007 I 287.

⁴⁸ BK-Brehm, Art 51, N 141; Rey, N 1722; CR-Werro, Art. 51, N 35; Werro, Franz/Pichonnaz, Pascal, "Note à l'ATF 130 III 362", BR 2004, s. 179; Gürsoy, s. 79; Tandoğan, s. 392. İsviçre Federal Mahkemesi de bu görüştedir. Örneğin bkz. BGE 133 III E. 5.3.3 = SJ 2007 I 298-299.

⁴⁹ BK m. 51'e dayalı rüçû alacağı, müteselsil borçlu alacaklının zararını tazmin ettiği anda doğrudan onun şahsında doğan bir alacaktır. Probst, s. 66. Bu yönde, BGE 130 III 362.

⁵⁰ Yarg. 4. HD., 9.2.1990 T., 12049 E., 1110 K.: "(...) rüçû hakkı hak sahibi olan kişinin şahsında doğan yeni bir haktr.(...) Bundan çıkan sonuç, rüçû hakkının bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olmasıdır. O halde faize, istek gibi ödeme gününden itibaren hükmedilmesi gerekirken (...)." (Uygur, Cilt 2, 2511). Yarg. 4. HD., 25.1.1980 T., 10103 E., 703 K.: "(...) davalı erin davranışı, aynı zamanda davacıya karşı da bir haksız eylem niteliğindedir ve davacıyı mağdura karşı BK m. 51'e göre ödeme külfeti altına sokmuştur. (...) tazminat niteliğinde bulunan rüçû hakkı, davalının haksız

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe⁵¹ göre, rüçû talebi bakımından on yıllık uzun zamanaşımı süresi, BK m. 60'ın (İBK m. 60) kıyasen uygulanması sonucunda, haksız fiilin meydana geldiği tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır. Oysa haksız fiilin meydana geldiği tarihte henüz rüçû alacağı doğmamıştır. Kanaatimizce, henüz rüçû alacağının doğmadığı bir dönemde zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması isabetli olmadığından, rüçû alacağı bakımından on yıllık uzun zamanaşımı süresi de rüçû alacağının doğduğu ve muaccel olduğu an olan, alacaklıya tazminatın ödendiği tarihten itibaren işlemeye başlamalıdır.

II. 6098 SAYILI TÜRK BORÇLAR KANUNU'NUN KONU İLE İLGİLİ GETİRDİĞİ YENİ DÜZENLEME

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun haksız fiilden doğan zarar sebebiyle birden çok kişinin sorumluluğunu düzenleyen hükümleri, İsviçre'de 2000 yılında yayınlanan "*Medenî Sorumluluk Hukukunun Gözden Geçirilmesi ve Yeknesaklaştırılmasına İlişkin Federal Kanun Öntasarısı*"nda⁵² yer alan düzenlemeler örnek alınarak kaleme alınmıştır. Aşağıda önce yeni kanunda tam-eksik teelsül ayrımının kaldırılmış olmasına ve yeni kanunun rüçû hakkının niteliğine ve kapsamına ilişkin düzenlemesine değineceğiz. Daha sonra da yeni kanunun rüçû hakkının tâbi olduğu zamanaşımı bakımından getirdiği özel düzenlemeyi ele alacağız.

A. TAM TEELSÜL - EKSİK TEELSÜL AYRIMININ KALDIRILMIŞ OLMASI

YBK'nda haksız fiilden doğan zarar bakımından birden çok kişinin müteselsil sorumluluğu tek maddede düzenlenmiştir. YBK'nun

eyleminden kaynaklandığına ve davacının mal varlığındaki eksilme ödeme gününde gerçekleştiğine ve özellikle rüçû zamanaşımı da ödeme gününden başlayacağına göre, bu paraya ödeme gününden itibaren faiz yürütülmesi gerekir." (Uygur, Cilt 2, 2517).

⁵¹ Bugnon, s. 145; CR-Romy, Art. 148, N 15; Pichonnaz, Prescription, s. 169. BGE 115 II 42 E. 2 = JdT 1989 I 538; BGE 126 III 161 = JdT 2000 I 292; BGE 133 III E. 5.3.5 = SJ 2007 I 301-302.

⁵² Bu öntasarı çalışmamızda "*İsviçre Öntasarısı*" olarak anılacaktır. Bu Öntasarının tam metni için bkz. <http://www.bj.admin.ch/content/dam/data/wirtschaft/gesetzgebung/haftpflicht/vn-ve-f.pdf>.

61. maddesinde “Birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır.” hükmü getirilmiştir.⁵³ Bu yeni düzenleme ile kanun koyucu, doktrinde ve yargı içtihatlarında tam teselsül olarak ifade edilen, ortak kusurlarıyla bir zarara sebep olan kişilerin müteselsil sorumluluğu (BK m. 50) ile eksik teselsül olarak adlandırılan, haksız fiil sonucu meydana gelen zarardan birden çok kişinin farklı hukukî sebeplerden ötürü müteselsil sorumluluğu (BK m. 51) arasındaki ayrımı kaldırmıştır.⁵⁴ Böylece kanundan doğan bu iki teselsül durumu da aynı hükümlere tâbi tutulmuştur.

B. HAKSIZ FİİLDEN ZARAR GÖREN ALACAKLIYI TATMİN EDEN MÜTESELSİL BORÇLUNUN RÜCÛ HAKKI

YBK’nun 62. maddesinin birinci fıkrasında “Tazminatın aynı zarardan sorumlu müteselsil borçlular arasında paylaştırılmasında, bütün durum ve koşullar, özellikle onlardan her birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattıkları tehlikenin yoğunluğu göz önünde tutulur.” hükmü yer almaktadır. Buna göre, artık haksız fiilden doğan zarardan farklı hukukî sebeplerden ötürü sorumlu olan kişiler kanun gereği bir rücû sırasına tâbi olmayacak, tıpkı ortak kusurları ile bir zarara sebep olan kişilerin sorumluluğunda olduğu gibi, borçluların birbi-

⁵³ Bu düzenleme İsviçre Öntasarısı m. 53b f. 1 hükmü ile paraleldir.

⁵⁴ Kılıçoğlu, Ahmet M., “Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluk ve Geçici Ödemeler”, *Türk Medenî Kanunu’nun Yürürlüğe Girişinin 80. yılı Münasebetiyle Düzenlenen Sempozyum*, Ankara 2007, s. 166; Kılıçoğlu, Ahmet M., *Türk Borçlar Kanunu Tasarısı’na Eleştiriler*, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 140, Ankara 2008, s. 28-29; Kırca, Çiğdem, “Müteselsil Sorumlulukta Borçlar Kanunu Tasarısı İle Getirilen Değişiklikler”, *Prof. Dr. Fikret Eren’e Armağan*, Ankara 2006, s. 665; Yenice, Özge, *Teminat Sözleşmelerinde Rücû İlişkileri*, İstanbul 2009, s. 33-34. Doktrinde tam ve eksik teselsül ayrımının kaldırılması gereken, gereksiz bir ayrım olduğu görüşünü savunan yazarlar vardır. Bkz. örneğin, Corboz, s. 113 vd.; Oftinger/Stark, Band I, s. 493 vd.; Deschenaux/Tercier, s. 279; Tercier, Pierre, “Concours d’actions et solidarité: Où en sommes-nous?”, *Quelques questions fondamentales du droit de la responsabilité civile: actualités et perspectives*, Werro, Franz (éd.), Berne 2002, s. 140; BK-Brehm, Art. 51, N 22; Gauch/Schluep, N 3755; Zahnd, Bernard, *Pluralité des responsables et solidarité*, Lausanne 1980, s. 49 vd.; Probst, s. 85; Eren, Haftung, s. 432 vd.; Eren, Borçlar Genel, s. 1167. Buna karşılık, tam ve eksik teselsül ayrımının gerekli bir ayrım olduğu ve ayrımın kaldırılmasının doğru olmadığı görüşü de savunulmaktadır. Bkz. Kılıçoğlu, *Müteselsil Sorumluluk*, s. 170 vd.; Kılıçoğlu, *Eleştiri*, s. 29-31.

rine rüçü hakkının bulunup bulunmadığını ve varsa rüçü hakkının kapsamını hâkim tâyin edecektir.⁵⁵ Hâkimin bu konuda kullanacağı kıstaslar ise, bütün durum ve koşullar, özellikle sorumlulardan birine yüklenebilecek kusurun ağırlığı ve yarattığı tehlikenin yoğunluğu olacaktır.

YBK m. 62 f. 2'ye göre ise, *“Tazminatın kendi payına düşeninden fazlasını ödeyen kişi, bu fazla ödemesi için, diğer müteselsil sorumlulara karşı rüçü hakkına sahip ve zarar görenin haklarına halef olur.”* Esasen burada iç ilişkide payına düşen miktardan fazlasını ödeyen borçlunun diğer borçlulara rüçü hakkına sahip olduğunu ve onun yaptığı ödeme oranında alacaklının haklarına halef olacağını düzenleyen müteselsil borçluluğa ilişkin genel hükümler tekrarlanmaktadır.⁵⁶ Ancak yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, halen yürürlükte olan düzenleme bakımından eksik teselsül olarak ifade edilen birden çok kişinin aynı zarardan farklı hukukî sebeplerle sorumluluğu durumda halefiyetin söz konusu olmadığı genel olarak kabul edilmektedir. Bu hükümle artık birden çok kişinin haksız fiilden doğan zarardan farklı hukukî sebeplerle sorumlu olması durumunda da, alacaklıyı tatmin eden borçlunun alacaklının haklarına halef olacağı açıklık kazanmıştır.⁵⁷

⁵⁵ Birden fazla kişinin haksız fiilden doğan zarardan farklı hukukî sebeplerle sorumluluğunda iç ilişkide rüçü sırasını açık biçimde düzenleyen BK m. 51 hükmü varken, yeni düzenlemede bu kişilerin rüçü ilişkisinin soyut ifadeler kullanılan kıstaslardan hareketle belirlenecek olması doktrinde eleştirilmektedir. Bu düzenlemenin hâkimin işini de ağırlaştıracağı ifade edilmektedir. Kılıçoğlu, Müteselsil Sorumluluk, s. 171-172.; Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 31.

⁵⁶ YBK m. 61'de haksız fiilden doğan zarardan gerek ortak kusurlarıyla zarara sebep oldukları için, gerekse de farklı hukukî sebeplerden ötürü sorumlu olan birden çok kişinin sorumluluğunun müteselsil bir sorumluluk olduğu ifade edilmiştir. Buna göre, YBK m. 62 f. 2 hükmü rüçü hakkına ve halefiyete özel olarak değinmeseydi de yine müteselsil borçluluğu düzenleyen genel hükümler (YBK m. 167, m. 168) uygulanarak aynı sonuca varılacaktı. Müteselsil sorumlulukta iç ilişkide paylaşımlı düzenleyen YBK m. 167 f. 2 (BK m. 146 f. 1 c. 2)'de payına düşenden fazla ödemedi bulunan borçluya ödediği fazla miktarı diğer müteselsil borçlulardan talep etme hakkı, yani rüçü hakkı zaten tanınmıştır. YBK m. 168 f. 1'de (BK m. 147 f. 1) ise, rüçü hakkından yararlanan borçlulardan her birinin ifa ettiği miktar oranında alacaklının haklarına halef olacağı zaten ifade edilmiştir. Bu sebeple, aslında böyle bir hükme gerek olmadığı doktrinde haklı olarak ifade edilmektedir. Bkz. Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 33; Kılıçoğlu, Müteselsil Sorumluluk, s. 172; Kırca, s. 667. İsviçre Öntasarısı'nın 53c maddesinin ikinci fıkrasında da aynı düzenleme yer almaktadır. Bu düzenleme de gereksiz olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir. Tercier, Solidarité, s. 142.

⁵⁷ Widmer/Wessner, s. 173; Werro, Responsabilité, N 1564; Kırca, s. 667.

C. HAKSIZ FİİLDEN DOĞAN ZARAR SEBEBİYLE MÜTESELSİLEN SORUMLU OLANLARIN RÜCÛ TALEPLERİNİN TÂBİ OLDUĞU ZAMANAŞIMI

YBK'nun 73. maddesi, İsviçre Öntasarısı'nın 55c maddesi ile paralel bir düzenleme getirmektedir. Bu hükümle, rücû hakkının alacaklının zararını tazmin eden müteselsil borçlunun şahsında doğan, halefiyet ile elde edilenden bağımsız, ayrı bir hak olduğu ve rücû talebinin zamanaşımı rejiminin de kendi kurallarına tâbi olacağı vurgulanmaktadır.⁵⁸ Bu durum rücû alacaklısının haksız fiilden zarar gören alacaklının haklarına halef olmasına aykırı bir düzenleme de değildir. Zira halefiyet, rücû hakkını dışlamaz; aksine onu kuvvetlendirir.⁵⁹

1. Zamanaşımı Süresi ve Sürenin İşlemeye Başladığı Tarih

YBK m. 73 f. 1'e göre, *"Rücû istemi, tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar."*⁶⁰ YBK m. 73 f. 1 hükmü, rücû davasının tâbi olduğu zamanaşımı bakımından biri kısa, biri uzun olmak üzere iki zamanaşımı süresi düzenlemiştir.

YBK m. 73 f. 1'de düzenlenen iki yıllık kısa zamanaşımı süresi ancak iki şart birlikte gerçekleştiğinde işlemeye başlayacaktır. Bu şartlardan ilki, haksız fiilden zarar gören alacaklıya tazminatın tamamının ödenmesidir. Bu noktada belirleyici olan, borçluyu tazminat ödemeye mahkûm eden mahkeme hükmünün verildiği veya ödemeye ilişkin işleminin yapıldığı tarih değil, ödemenin fiilen gerçekleştiği tarih olmasıdır.⁶¹ Zamanaşımının başlangıcı bakımından borcun ödendiği, dolayısıyla rücû alacağının doğduğu tarihin esas alınması, zamanaşımının alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlayacağını öngören BK m. 128 (YBK m. 149) hükmüyle uyumludur.⁶²

⁵⁸ Widmer/Wessner, s. 225; Wessner, Révision, s.154; Kırca, s. 666.

⁵⁹ Wessner, Révision, s. 154; Kırca, s. 666-667.

⁶⁰ İsviçre Öntasarısı'nın 55c maddesinin 1. fıkrasındaki düzenleme ise şöyledir: *"Rücû davası tazminatın tamamen ödendiği ve sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten itibaren üç yılda zamanaşımına uğrar; bu dava her durumda zarar veren olayın meydana geldiği veya sona erdiği andan itibaren yirmi yılda zamanaşımına uğrar."*

⁶¹ Wessner, Révision, s. 155.

⁶² Pichonnaz, Prescription, s. 168.

İki yıllık kısa zamanaşımı süresinin işlemeye başlaması için gerçekleşmesi gereken ikinci şart ise, rücû alacaklısının rücû edebileceği kişiyi öğrenmiş olmasıdır. O halde, birden çok rücû borçlusu varsa, bunların her birine yöneltilecek rücû talebi bakımından zamanaşımının başlangıcı farklı olabilecektir.⁶³ Burada da rücû alacaklısının gerekli özeni gösterseydi diğerk müteselsil sorumluyu öğrenebileceği an değil, onun diğerk müteselsil sorumluyu fiilen öğrendiği an esas alınacaktır.⁶⁴

YBK m. 73 f. 1'e göre, on yıllık uzun zamanaşımı süresi, haksız fiilden zarar gören alacaklının başvurduğu müteselsil borçlunun, tazminatın tamamını alacaklıya ödediği tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Borçlar Kanunu Tasarısı'nda uzun zamanaşımı süresi yirmi yıl olarak düzenlenmişti ve bu sürenin haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı öngörülmüştü (BKT. m. 72 f. 2).⁶⁵ Tasarı'daki yirmi yıllık uzun zamanaşımı süresi, teknoloji ve haberleşme olanaklarının geliştđi, dava yoluyla hak arama bilincinin yükseldiği günümüz toplumunda çok uzun bir süre olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir.⁶⁶ Öte yandan, Tasarı'da rücû alacağı bakımından uzun zamanaşımı süresinin haksız fiilin işlendiği tarihten itibaren işlemeye başlayacağı kabul edilmişti. Tasarı'daki bu düzenleme kabul edilseydi, haksız fiilin gerçekleştiği tarihin üzerinden yirmi yıl geçtiği halde bu fiilden doğan zarara ilişkin tazminat davasının yargılama veya hükmün icra aşamasının halen devam ettiği durumlarda, zararı tazmin eden borçlu ödemeyi yaptığı halde, rücû hakkı zamanaşımına uğradığı için diğerk borçlulara rücû edemeyecekti. Söz konusu düzenleme bu sebeple haklı olarak eleştirilmiş⁶⁷ ve zamanaşımının başlangıç tarihinin zararın tazmini tarihi olması gerektiği ifade edilmişti.⁶⁸ Nitekim uzun zamanaşımı süresinin başlangıç tarihine ilişkin Tasarı'daki düzenleme değiştirilmiş ve YBK m. 73 f. 1 hükmünde uzun zamanaşımı

⁶³ Wessner, Révision, s. 155.

⁶⁴ Pichonnaz, Prescription, s.168-169; Pichonnaz/Werro, s. 49.

⁶⁵ Tasarıdaki bu düzenleme, İsviçre Öntasarısı'nın 55c maddesi ile paraleldi. Zira İsviçre Öntasarısı'nın söz konusu maddesi, rücû alacağı için yirmi yıllık uzun zamanaşımı süresi kabul etmekte ve bu sürenin zarar veren olay meydana geldiği tarihte işlemeye başlayacağını ifade etmektedir. Bu konuda bkz. Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 41.

⁶⁶ Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 38, 41.

⁶⁷ Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 42; Kırca, s. 671.

⁶⁸ Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 42.

mı süresinin başlangıç tarihi olarak tazminatın tamamının alacaklıya ödendiği tarih esas alınmıştır. Yeni Borçlar Kanunu'nda zamanaşımının başlangıç anının fiilî ödeme tarihi olarak kabul edilmesi kanaatimizce de isabetli olmuştur. Zira rüçû alacağının zamanaşımı süresinin bu alacağın doğumundan, yani alacaklının tatmininden önceki bir tarih olan zararın gerçekleştiği anda işlemeye başladığının kabulü, rüçû alacağının daha doğmadan önce zamanaşımına uğrayabilmesi gibi hukuken açıklanamayacak bir sonuç doğurur. Oysa muaccel olmayan bir alacağın, zamanaşımına uğramasından söz edilemez (BK m. 128/YBK m. 149 f. 1).⁶⁹

2. Bildirim Külfeti

YBK m. 73 f. 2'ye göre, *"Tazminatın ödenmesi kendisinden istenilen kişi, durumu birlikte sorumlu olduğu kişilere bildirmek zorundadır. Aksi takdirde zamanaşımı, bu bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlar."* Bu düzenleme İsviçre Öntasarısı'nın 55c maddesinin 2. fıkrasına karşılık gelmektedir.

a. Amacı ve İşlevi

Alacaklının başvurmadığı müteselsil borçlular, borçlulardan birine karşı açılmış olan tazminat davasından ve buna bağlı olarak tazminatı ödeyen borçlunun kendilerine rüçû edebileceğinden geç haberdar olurlarsa, olumsuz bazı sonuçlarla karşı karşıya kalırlar. Öncelikle bu kişiler, usul hukukuna göre müdahale edebilecekleri bir dava söz konusu ise, asıl davaya müdahale etme imkânını kaybedebilirler.⁷⁰ Öte yandan, alacaklının başvurmadığı müteselsil borçlular, kendilerine yöneltilebilecek rüçû talebinden haberdar olmadıklarından sorumluluktan tamamen veya kısmen kurtulmalarını sağlayabilecek ispat araçlarını muhafaza etmeyebilirler.⁷¹ Kendilerine rüçû talebi yöneltilebilecek olan müteselsil borçluların bu tür olumsuz sonuçlarla karşılaşmalarının önüne geçmenin yolu, alacaklının tazminat davası açtığı borçlunun, durumu gecikmeksizin diğer müteselsil borçlulara bildirmesini sağlamaktır.

⁶⁹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Oğuzman/Öz, s.469 vd.; Kılıçoğlu, Borçlar Genel, s. 664-665.

⁷⁰ BGE 133 III 6 E. 5.3.5 = SJ 2007 I 302.

⁷¹ Wessner, Révision, s. 155; Pichonnaz, Prescription, s. 173. Bu yönde, BGE 133 III 6 E. 5.3.5 = SJ 2007 I 302.

b. Hukukî Niteliği ve Yerine Getirilmesi

Bu doğrultuda olmak üzere, YBK m. 73 f. 2 c. 1 hükmüyle alacaklının başvurduğu müteselsil borçlunun, bu başvuruyu diğer müteselsil borçlulara bildirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu bildirim ödevi hukuken bir külfet (Obliegenheit/incombance) niteliğindedir.⁷² Alacaklının başvurduğu borçlunun bu başvuruyu diğer müteselsil sorumlulara ihbar edebilmesi için, kuşkusuz öncelikle onun diğer sorumluların kimliklerini tespit etmiş olması gerekir.⁷³ Borçlu ancak kendisine karşı tazminat davası açıldığı takdirde, zarar görenin diğer sorumlulara başvurmadığını öğrenebileceğinden, ondan ancak tazminat davasının açıldığı tarihten itibaren gecikmeksizin davayı diğer sorumlulara ihbar etmesi beklenebilir.⁷⁴ Kanunda bildirimin nasıl gerçekleştirileceği konusunda özel bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu durumda açılan tazminat davasının ihbarı bakımından bu konudaki genel düzenleme olan HUMK 49-52 hükümleri uygulama alanı bulacaktır.⁷⁵

c. Yerine Getirilmemesinin Müeyyidesi

Acaba borçlu bildirim külfetini yerine getirmezse, bunun müeyyidesi ne olacaktır? Alacaklının tazminat talep ettiği borçluyu diğer müteselsil borçlulara bildirimde bulunma külfeti altına sokan bir düzenleme İsviçre Öntasarısı m. 55c f. 2'de de yer almaktadır. Ancak böyle bir düzenlemeye İsviçre Borçlar Kanunu'nda yer verilmemiştir. İsviçre Federal Mahkemesi, alacaklının başvurduğu müteselsil borç-

⁷² Widmer/Wessner, s. 227; Wessner, Révision, s. 155; Pichonnaz, Prescription, s. 177; CR-Werro, Art. 50, N 19.

⁷³ Widmer/Wessner, s. 227; Wessner, Révision, s. 155.

⁷⁴ Pichonnaz'ın haklı olarak belirttiği gibi, zarara uğradığını iddia eden bir kişinin basit bir tazminat talebi üzerine, bu talebin yöneltildiği kişinin muhtemel tüm sorumlulara bildirimde bulunması beklenemez. Pichonnaz, Prescription, s. 177. Buna karşılık, İsviçre Öntasarısı'nı hazırlayanlar, bildirim külfetinin doğması için alacaklının mutlaka borçlulardan birine karşı tazminat davası açmış olması gerektiğini, bunun için alacaklının müteselsil borçlulardan birinden dava açmaksızın tazminat talebinde bulunmuş olmasının yeterli olduğunu ifade etmektedirler. Widmer/Wessner, s. 227; Wessner, Révision, s. 155. Oysa kanaatimizce henüz tazminat davasının açılmadığı bir safhada sürecin nasıl gelişeceği belirgin hale gelmediğinden, kendisine yazılı veya sözlü olarak basit bir tazminat talebi yöneltilen kişi, bu talebi muhtemel sorumlulara ihbar etme külfeti altına sokulmamalıdır.

⁷⁵ Rücû davalarında davanın ihbarı konusunda bkz. Karslı, s. 191 vd. Genel olarak usul hukukunda davanın ihbarının etkisi konusunda bkz. Atalı, Murat, Medenî Usul Hukukunda Davanın İhbarı, Yetkin Yayınları, Ankara 2007, s. 141 vd.

lunun diğer borçlulara bildirimde bulunması külfetini, zarar gören (asıl) alacaklıya borcu zamanaşımına uğramış olan müteselsil borçlular⁷⁶ bakımından ele almıştır. İsviçre Federal Mahkemesi, zarar gören alacaklının başvurduğu borçlu, alacaklıya karşı borcu zamanaşımına uğramış olan bir müteselsil borçluya rücu etmek istediği takdirde, onu dürüstlük kurallarına göre kendisinden beklenebilecek en kısa sürede başvuracağı borçluya bildirimde bulunmakla yükümlü tutmuştur. Federal Mahkeme, MK m. 2 f. 2'deki hakkın kötüye kullanılması yasağından hareket ederek, alacaklının zararını tazmin eden ancak rücu etmek istediği müteselsil borçluya zamanında böyle bir bildirimde bulunmayan borçlunun, rücu talebi henüz zamanaşımına uğramamış olsa dahi, rücu hakkını kullanamayacağına hükmetmiştir.⁷⁷

YBK'nda bildirim külfetinin yerine getirilmemesi hali için rücu hakkının kullanılamaması gibi ağır bir müeyyide getirilmemiştir. YBK'na göre, bildirimin yapılmamasının, yani alacaklının yönelttiği tazminat talebinin diğer müteselsil borçlulara ihbar edilmemesinin müeyyidesi, iki yıllık kısa zamanaşımının bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihten itibaren işlemeye başlayacak olmasıdır.⁷⁸ Ancak hükümde yer alan "*bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarih*" ifadesi net bir ifade değildir. Zamanaşımının işlemeye başlayacağı tarihi (*dies a quo*) net olarak ortaya koymayan bu ifade, bazı yazarlarca haklı olarak eleştirilmektedir.⁷⁹ Buna karşılık, diğer bazı yazarlar,⁸⁰ bu net olmayan başlangıç tarihini hukuk güvenliği açısından eleştirmekle

⁷⁶ Zarar gören alacaklının başvurmadığı müteselsil borçlulara karşı olan alacağı zamanaşımına uğradığı halde, alacaklının zararını tazmin eden borçlunun, bu kişilere karşı rücu alacağı henüz zamanaşımına uğramamış olabilir. Zira haksız fiilden zarar gören alacaklının tazminat alacağı bakımından zamanaşımı süresi haksız fiilin meydana geldiği tarihten itibaren işlemeye başladığı halde, alacaklının zararını tazmin eden borçlunun rücu alacağı için zamanaşımı süresi onun ödemeyi fiilen yaptığı ve rücu edebileceği kişiyi öğrendiği anda işlemeye başlayacaktır. Bu konuda bkz. Pichonnaz, Prescription, s. 175; Wessner, Solidarité, s. 311.

⁷⁷ BGE 127 III 257 E. 6c; BGE 133 II 6 E. 5.3.5 = SJ 2007 I 302.

⁷⁸ Widmer/Wessner, s. 227; Wessner, Révision, s. 155-156; Kırca, s. 671.

⁷⁹ Kendisine dava açılan kişinin bu sırada diğer sorumluları bilip bilmediğinin belirlenmesi kesin olmayan bir olgu olduğu gibi, bildirimin ne zaman dürüstlük kurallarına göre uygun zamanda yapılmış sayılacağı da belirsizlik taşımaktadır. Pichonnaz, Prescription, s. 176; Kırca, s. 672.

⁸⁰ Chappuis, Benoît, "*Quelques réflexions d'un praticien sur l'avant-projet de loi fédérale sur la révision et l'unification du droit de la responsabilité civile*", *La réforme du droit de la responsabilité civile*, Foëx, Bénédict / Werro, Franz (éd.s), Zurich 2004, s. 137-138.

birlikte, alacaklının başvurduğu ve başvurmadığı müteselsil borçluların menfaatlerinin ancak böyle bir düzenleme ile dengelenebileceğini ifade etmektedirler. Burada bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılması gereken tarihi hâkim tâyin edecektir (MK m. 4). Örneğin İsviçre Federal Mahkemesi kendisine karşı tazminat davası açılan borçlunun davanın açıldığı tarihten bir ay sonra dava edilmeyen müteselsil borçluya ihbarda bulunmasını dürüstlük kurallarına uygun bulurken, alacaklının dava açtığı bir başka borçlunun diğer müteselsil borçluya dava tarihinden yirmi iki ay sonra ihbarda bulunmasını dürüstlük kurallarına aykırı bulmuştur.⁸¹

Rücû hakkının tâbi olduğu zamanaşımı süresinin başlangıcı bakımından YBK m. 73'ün 1. fıkrası ile 2. fıkrası birlikte yorumlanması gereken, farklı düzenlemeler getirmektedir.⁸² Kanaatimizce, bu iki hüküm şu şekilde yorumlanmalıdır: Alacaklının kendisine tazminat davası açtığı, bildirim külfeti altında olan borçlu, rücû edeceği diğer sorumlulara davayı ihbar ettiği, yani bildirim külfetini yerine getirdiği takdirde YBK m. 73 f. 1 hükmü uygulanmalıdır. Buna göre, ihbarda bulunduğu göre diğer sorumluları öğrenmiş olan borçlu, alacaklının zararının tamamını tazmin ettiği anda rücû alacağı bakımından iki yıllık kısa zamanaşımı süresi işlemeye başlayacaktır. Buna karşılık, alacaklının tazminat davası açtığı borçlu diğer müteselsil borçlulara bu durumu ihbar etmediyse, YBK m. 73 f. 2 hükmü uygulanacaktır. Bu takdirde iki yıllık zamanaşımı süresi, ihbarda bulunmayan borçlunun alacaklının zararını fiilen tazmin ettiği tarih dikkate alınmaksızın, dürüstlük kuralı gereği borçlunun tazminat talebini diğer sorumlulara ihbar etmesi gereken tarihten itibaren işlemeye başlayacaktır. Kendisinden tazminat talep edilen borçlunun rücû alacağı onun alacaklıya tazminatı ödediği anda doğduğuna göre, bu son durumda henüz daha rücû alacağı doğmadan, bu alacak bakımından zamanaşımı süresi işlemeye başlamış olmaktadır. Kanun koyucunun burada sorumlulardan birine yöneltilen tazminat talebi kendilerine ihbar edilmeyen diğer müteselsil sorumluları korumak, alacaklının kendisine yönelttiği tazminat talebini diğer sorumlulara ihbar etmeyen borçluyu ise, rücû alacağının zamanaşımı süresini erken işletmeye başlayarak cezalandırmak istediği anlaşılmaktadır. Ancak

⁸¹ BGE 133 II 6 E. 6. = SJ 2007 I 305-308.

⁸² Bu maddenin iki fıkrasının birbiriyle çeliştiği ve bu çelişkinin giderilmesi gerektiği konusundaki eleştiri için bkz. Kılıçoğlu, Eleştiri, s. 43.

müteselsil borçlular arasındaki menfaatler dengesini sağlamak için dahi olsa, zamanaşımının alacağın muaccel olmasıyla işlemeye başlayacağını öngören BK m. 128 (YBK m. 149 f. 1) hükmüne aykırı olarak, rüçû alacağı için zamanaşımı süresini bu alacağın muaccel olmasından önceki bir tarihten başlatmak isabetli olmamıştır.⁸³ Kanaatimizce bu durumda İsviçre Federal Mahkemesi'nin yukarıda değindiğimiz içtihadındaki⁸⁴ çözümün benimsenmesi, yani alacaklının kendisine yönelttiği tazminat talebini dürüstlük kurallarının gerektirdiği süre içinde diğer müteselsil borçlulara ihbar etmeyen borçlunun, bu sorumlulara yönelteceği rüçû talebinin hakkın kötüye kullanıldığı (MK m. 2 f. 2) gerekçesiyle reddedilmesi, daha uygun bir çözüm olurdu.

SONUÇ

Rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı hem rüçû hakkı sahibi borçlu, hem de kendilerine rüçû edilebilecek diğer müteselsil borçlular bakımından önemli bir meseledir. Bu meselenin Borçlar Kanunu'nda düzenlenmemiş olması doktrinde ve yargı kararlarında görüş ayrılıklarını beraberinde getirmiştir. Halen yürürlükte olan 818 s.lı Borçlar Kanunu çerçevesinde durum şudur: Tam teselsülde, rüçû davasının zamanaşımı süresini belirleyecek olan, halefiyetle kuvvetlendirilmiş olan alacaktır. Bu konuda Kanun'da özel bir düzenleme bulunmadığı için, rüçû talebi, müteselsil borçlunun alacaklıya ödemede bulunarak halef olduğu alacaklının alacağının, yani haksız fiil alacağının tâbi olduğu zamanaşımı süresi olan BK m. 60 f. 1'de düzenlenen bir ve on yıllık zamanaşımı sürelerine tâbi olmalıdır. Eksik teselsülde ise, rüçû alacağının halefiyetle kuvvetlendirilmiş olmadığı kabul edildiğine göre, kanunda zamanaşımı konusunda herhangi bir düzenleme bulunmadığı için genel zamanaşımı süresi olan BK m. 125'te düzenlenen zamanaşımı süresi uygulama alanı bulacaktır. Rüçû alacağı tam teselsülde de, eksik teselsülde de müteselsil borçlu alacaklıyı tatmin ettiği, yani tazminatı ödediği anda doğan ve muaccel olan bir alacak-

⁸³ Kırca, bu düzenlemeyi haklı olarak eleştirmektedir. Yazara göre, diğer sorumlulara bildirimde bulunmak dürüstlük kuralının gereği ise, bu durumda bildirimde bulunmamanın yaptırımı zamanaşımı süresinin başladığı tarihi değiştirmek değil, genel kuralları uygulamak olmalıdır. Kırca, s. 672.

⁸⁴ BGE 133 II 6 E. 5.3.5 = SJ 2007 I 302.

tır. Bu sebeple, her iki durumda da alacaklının zararını tazmin eden borçlunun rüçû hakkı bakımından zamanaşımı süresi ödemenin fiilen gerçekleştiği andan işlemeye başlayacaktır.

6098 s.lı Yeni Borçlar Kanunu'nda, haksız fiilden doğan zarardan birden çok kişinin sorumlu olması halinde rüçû hakkı sahibi borçlunun rüçû talebinin tâbi olduğu zamanaşımı özel olarak düzenlenmiştir. Yeni kanun, eksik teselsül-tam teselsül ayrımını kaldırmıştır. Ayrıca alacaklıya iç ilişkide payına düşenden fazla ödemede bulunan borçlunun bu oranda alacaklının haklarına halef olacağı esasını, sadece ortak kusurları ile bir zarara sebep olan kişiler bakımından değil, aynı zarardan farklı hukukî sebeplerden ötürü sorumlu olan kişiler bakımından da kabul etmiştir. Yeni kanuna göre, rüçû talebi tazminatın tamamının ödendiği ve birlikte sorumlu kişinin öğrenildiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde tazminatın tamamının ödendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrayacaktır (YBK m. 73 f. 1). Rüçû talebinin zamanaşımı süresinin ve işlemeye başladığı tarihin yeni kanunda açıkça ifade edilmiş olması, bu konudaki tartışmalara son vermesi ve hukukî güvenliği sağlaması bakımından olumlu bir gelişmedir.

Yeni Borçlar Kanunu, rüçû hakkı sahibi borçluya ihbar külfeti yüklemiştir. Zarar görenin tazminat talep ettiği borçlu, durumu diğer müteselsil borçlulara bildirmek zorundadır. Aksi takdirde, rüçû talebinin zamanaşımı, bu bildirimin dürüstlük kurallarına göre yapılabileceği tarihte işlemeye başlayacaktır (YBK m. 73 f. 2). Ancak bildirim külfetinin ihlâli halinde, rüçû alacağının tâbi olduğu zamanaşımı süresinin bu alacağın henüz doğmadığı bir tarihten, yani bildirimin dürüstlük kurallarına yapılması gereken tarihten itibaren işlemeye başlayacağına kabulü isabetli olmamıştır. Alacaklıyı tatmin eden borçlunun dürüstlük kurallarına aykırı biçimde diğer müteselsil borçlulara ihbarda bulunmamış olmasının müeyyidesi, ona rüçû hakkının kullandırılması (MK m. 2 f. 2) olabilir.

KAYNAKLAR

- Akıntürk, Turgut, Müteselsil Borçluluk, Ankara 1971.
- Atalı, Murat, Medenî Usul Hukukunda Davanın İhbarı, Yetkin Yayınları, Ankara 2007.
- Brehm Roland, OR- Art. 41-61: Die Entstehung durch unerlaubte Handlungen, Berner Kommentar, 3. Aufl., 2006. (Kısaltma: BK-Brehm)
- Bugnon, Hubert, L'action récursoire en matière de concours de responsabilité, Fribourg 1982.
- Canyürek, Murat, Müteselsil Borçlulukta İç ve Dış İlişkiler, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2003.
- Chappuis, Benoît, "Quelques réflexions d'un praticien sur l'avant-projet de loi fédérale sur la révision et l'unification du droit de la responsabilité civile", *La réforme du droit de la responsabilité civile*, Foëx, Bénédict / Werro, Franz (éd.s), Zurich 2004, s. 123-141.
- Corboz, Bernard, La distinction entre solidarité parfaite et solidarité imparfaite, Genève 1974.
- Deschenaux, Henri/Tercier, Pierre, La responsabilité civile, 2. éd., Berne 1982.
- Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta Yayınevi, 10. Bası, İstanbul 2009. (Kısaltma: Eren, Borçlar Genel)
- Eren, Fikret, "Haftung mehrerer Schädiger für den gleichen Schaden", *Die Verantwortlichkeit im Recht, Band II, Türkisch-schweizerische Juristenwoche 1980 in Zürich und Bern*, Zürich 1981, s. 403 vd. (Kısaltma: Eren, Haftung)
- Gauch, Peter/Schlupe, Walter R., Schweizerisches Obligationenrecht, Allgemeiner Teil, Bd. II, 9. Aufl., Zürich 2008.
- Gautschi, Alain, Solidarschuld und Ausgleich, Zürich 2009.
- Gürkanlar, Metin, Bir Zarara Birlikte Neden Olan Birden Çok Kişinin Sorumluluğu (BK m. 50), Ankara 1982.
- Gürsoy, K. Tahir, "Birden Fazla Kimselerin Aynı Zarardan Dolayı Sorumluluğu", *AÜHFD* 1973, S. 1-4, C. XXX, s. 45-57.
- Karacabey, Ö.Faruk, "Haksız Fiillerde Zamanaşımı (BK m. 60)", *Yagıtay Dergisi*, Ankara 1978, C. 4, S. 4, s. 477-502.
- Karslı, Abdurrahim, Usul Hukuku Açısından Rücû Davaları, İstanbul 1994.
- Kılıçoğlu, Ahmet M., "Özel ve Sosyal Sigortalarda Halefiyet ve Rücû", *AÜHFD*

- 1974, S. 1-2, C. XXXI, s. 395-443. (Kısaltma: Kılıçoğlu, Rücû)
- Kılıçoğlu, Ahmet M., Türk Borçlar Hukukunda Kanun Halefiyet, Ankara 1979. (Kısaltma: Kılıçoğlu, Halefiyet)
- Kılıçoğlu, Ahmet M., "Haksız Fiillerde Müteselsil Sorumluluk ve Geçici demeler", Türk Medenî Kanunu'nun Yrrlēe Girişinin 80. yılı Mnasebe-tiyle Düzenlenen Sempozyum, Ankara 2007, s. 163 vd. (Kısaltma: Kılı-çoğlu, Müteselsil Sorumluluk).
- Kılıçoğlu, Ahmet M., Türk Borçlar Kanunu Tasarısı'na Eleştiriler, Türkiye Barolar Birliēi Yayınları: 140, Ankara 2008. (Kısaltma: Kılıçoğlu, Eleştiri)
- Kılıçoğlu, Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan Yayınevi, 11. Bası, Ankara 2009. (Kısaltma: Kılıçoğlu, Borçlar Genel)
- Kırca, iēdem, "Müteselsil Sorumlulukta Borçlar Kanunu Tasarısı İle Getirilen Deēişiklikler", Prof. Dr. Fikret Eren'e Armaēan, Ankara 2006, s. 641-677.
- Nomer, Halûk N., Haksız Fiil Sorumluluēunda Maddî Tazminatın Belir-lenmesi, İstanbul 1996.
- Oftinger, Karl/Stark, Emil W., Schweizerisches Haftpflichtrecht - Band II/1, 4. Aufl., Zürich 1987.
- Oēuzman, Kemal/z, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Vedat Kitapçılık, 8. Bası, İstanbul 2010.
- Pichonnaz, Pascal, "La prescription de l'action récursoire", La pluralité des res-ponsables, Berne 2009, s. 155-188. (Kısaltma: Pichonnaz, Prescription)
- Pichonnaz, Pascal, De l'extinction des obligations, Art. 127-142, Thévenoz, Luc/Werro, Franz (d.s), Code des Obligations I, Commentaire ro-mand, Genève-Bâle-Munich 2003. (Kısaltma: CR-Pichonnaz)
- Pichonnaz, Pascal/Werro, Franz, "La prescription de l'action récursoire en cas de solidarité imparfaite, Commentaire de l'ATF 133 III 6", BR 2007, s. 48-52.
- Probst, Thomas, "La solidarité imparfaite", La pluralité des responsables, Berne 2009, s. 51 vd.
- Rey, Heinz, Ausservertragliches Haftpflichtrecht, 3. Aufl., Zürich-Basel-Genf 2003.
- Romy, Isabelle, Des obligations solidaires, Art 143-150, Thévenoz, Luc/Werro, Franz (d.s), Code des Obligations I, Commentaire romand, Genève-Bâle-Munich 2003. (Kısaltma: CR-Romy)
- Tandoēan, Halk, Türk Mes'uliyet Hukuku, Vedat Yayıncılık, İstanbul 2010.

Tekinay, Selâhattin S./Akman, Sermet/Burcuoğlu, Halûk/Altop, Atilâ, Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Filiz Kitabevi, 7. Bası, İstanbul 1993.

Tercier, Pierre, *"Concours d'actions et solidarité: Où en sommes-nous?"*, *Quelques questions fondamentales du droit de la responsabilité civile: actualités et perspectives*, Werro, Franz (éd.), Berne 2002, s. 115-169. (Kısaltma: Tercier, Solidarité)

Uygur, Turgut, Açıklamalı, İçtihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Cilt 2, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003. (Kısaltma: Uygur, Cilt 2)

Uygur, Turgut, Açıklamalı, İçtihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, Cilt 3, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2003. (Kısaltma: Uygur, Cilt 3)

Werro, Franz, *La responsabilité civile*, Berne 2005. (Kısaltma: Werro, Responsabilité)

Werro, Franz, *Des obligations résultant d'actes illicites*, Art. 41-61, Thévenoz, Luc/Werro, Franz (éd.s), *Code des Obligations I, Commentaire romand*, Genève-Bâle-Munich 2003. (Kısaltma: CR-Werro)

Werro, Franz/Pichonnaz, Pascal, *"Note à l'ATF 130 III 362"*, BR 2004, s. 179-180.

Wessner, Pierre, *"La prescription des actions réparatoires et récursoires au regard de la révision totale du droit de la responsabilité"*, Koller, Alfred (éd.), *Haftpflicht- und Versicherungsrechtstagung 1997*, St. Gallen 1997, s. 143-161. (Kısaltma: Wessner, Révision)

Wessner, Pierre, *"La prescription de l'action récursoire en cas de solidarité imparfaite: quelques mots sur un arrêt de portée considérable"*, Zen-Ruffinen, Piermarco (éd.), *Le temps et le droit: recueil de travaux offerts à la Journée de la Société suisse des juristes 2008*, Bâle 2008, s. 309-319. (Kısaltma: Wessner, Solidarité)

Widmer, Pierre/Wessner, Pierre, *Avant-projet de révision et d'unification du droit de la responsabilité civile*, Rapport explicatif, Berne 2000.

Von Tuhr/Escher, *Allgemeiner Teil des Schweizerisches Obligationenrecht*, Bd. II, Zürich 1974.

Yenice, Özge, *Teminat Sözleşmelerinde Rücû İlişkileri*, İstanbul 2009.

Zahnd, Bernard, *Pluralité des responsables et solidarité*, Lausanne 1980.